ԱՐԵՎԱԾ

7Դ ՏԱՐԻ
Թ · 206

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՔԱԹԱԿԱՆ

2 ՅՈՒԼԻՍ
1863

Ինչ որ Խմբագրութեան և Տնօրէնութեան կը վերաբերի պէտք է ուղղել առ ԱՐԱՀԱՄ Գ · ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ։ Մեծ Նոր—Խանի դուռը · Թիւ 2 · ՄԵՂՈՒԻ գրասենեակը ։ — Անվճար նամակ կամ ծրար կը մերժուի ։ Օրագիրը ամեն շաբթու երեքշաբթի օրերը կը հրատարակուի ։

Գին տարեկան 120 ղուրուշ արծաթ · — վ եցամսեայ 70 · — եռամսեայ 40 · — մէկ Թիւը 4 ղուռուշ · դուրս իրկուած Օրագրոց Ձամու ծախքը ընդունողին վրայ է · — Ծանուցման տողը 1 ղուռուշ ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆՔ ԿԸՆԴՈՒՆՈՂԻՆ

Կ · ՊՕԼԻՍ Օրագրոյս գրասենեակը, Մեծ—Նոր—Խանի վերի դուռը Թիւ 2 ։

ՋՄԻՒՆԻԱ Տեարց Ըռեթիքեան եղբարց վաճառատունը և ԾԱՂԻԿ Հանդէսին գրասենեակը ։ ՏՐԻՊԻԶՈՆ՝ — Խաչատուր աղա Էլմասեանի գրասենեակը ։ ԹԻՓՐԻՏԱՂ Յարութիւն աղա Պ · Ճամճեան ։ ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ Պ · Հաճի Յակոբ Նազարէթեան ։

ԽՐԻՄԵԱՆՆ Ի ՄՈՒՇ

Հայ ազգին կենաց որպիսութեան օրագրին ծանօթութիւն ունենալու փափաքող ամեն անձ այսօր գիտէ ինչ անցքեր անցաւ այն օրէն՝ի վեր որ Խրիմեանն՝ի Մուշ փոխադրուեցաւ ։ Մշեցիք իրենց կեանքին միջոցները դիւրացընելու համար հայը սրտանց սիրող առաջնորդ մը խնդրեցին, իրենց երկրին այն մեծահամբաւ վանքը բարեկարգելու համար ճշմարիտ վարդապետ եւ անձնուէր վանահայր մը խնդրեցին, եւ եղաւ վիճակը Խրիմեանին՝ հակառակ այն մեկ քանի վարդապետներուն ջանքին եւ խորամանկութեանցը որ իրենք կուզէին առաջնորդ ըլլալ եւ հակառակ այն մեկ քանի աշխարհականներուն ճըգդանցը որ իրենց ուզած անձը կուզէին առաջնորդ կարգել տալ ։

Դժուար էր Խրիմեանը Մուշի առաջնորդ ընել տալու ձեռնարկութիւնը, ըստ որում հոն որչափ նոյն դաւառին ժողովուրդին վրայ ազդեցութիւն ունեցողներ կային՝ դէմ էին այս որոշման · որչափ պատրիարքարանին վրայ ազդեցութիւն ունեցող Մուշի մեծամեծներուն բարեկամները կային հոս՝ այս որոշման դէմ կ՚աշխատէին ։ Լուսաւորեալ ժողովուրդը ամեն ազդեցութենէ աղատ՝միշտ իրենց կամքը առաջ տարած են · Մուշի ժողովուրդը բնատուր լուսով ճանչցեց իր բարեկամն ու թշնամին եւ հակառակ իր թշնամոյն ճգանցը իր բարեկամին անճնատուր եղաւ ։ Ազգային վարչութիւնը օգնեց եւ պաշտպանեց Մուշի ժողովուրդին խնդրանացը, եւ տուաւ իրեն առաջնորդ՝ այն անձը որ ստուգիւ հայր պիտի ըլլար ժողովուրդին ։

Դժուար էր Խրիմեանը Մուշի առաջնորդ կարգելու որոշման դործագրութիւնը, այլ դիւրացաւ ։ Սակայն դժուարագոյն է Խրիմեանին հոն հարկին պահանջած եւ իր փափաքած բարեկարգութիւնները հաստատել · և այնպէս կը՚հաւատանք մենք որ դժուարագոյնն անկարելի պիտի ըլլայ եթէ Մուշի ժողովուրդն ու ազգային վարչութիւնը չզբաղնեն՝ ինչպէս որ պէտք է, Խրիմեանին բազուկը եւ չպաշտպանեն զինքը թէ՝ներքին եւ թէ արտաքին յարձակմանց դէմ ։

Խրիմեան Մուշ հասաւ · Թշուառ ժողովուրդին հեծեծանաց ձայնը վաղուց լսած էր · եկաւ իր աչքովը անոնց վերքերն ալ տեսաւ · անոնց անօթութիւնը, անոնց ցաւը տեսաւ եւ անոնց հոգեվարքութիւնը հասած էր · Խրիմեանը տեսաւ թէ ժողովուրդին թըշուառութիւնը հոգեւոր հայրերու պակասութենէն էր, որով ամեն անոնք որ անոր պաշտպան պիտի կենային եւ որոնք անոր կենաց միջոցները պիտի դիւրացնէին, անոր հարստահարողներն եւ բռնաւորներն՝եղած էին ։ Վանքին միաբանութիւնը մեկ կողմէն վոխանակ ժողովուրդը կրթելու եւ անոր կենաց միջոցները դիւրացնելու, աւելի կը կեղեքէ-

ին զանի քան օտար մը՝ եւ իրենք անտարբեր ու անզգայ անոր զգացած ցաւերուն՝ յանուն Աստուծոյ անոր դանձովը դինի լաւելու կը փափաքէին, աշխարհականներէն ոմանք՝ նուազագոյն չարագործ չը մնալու համար քան այն անձինքը՝ որ բարեգործութեան յատուկ կոչումն ունին, կը հարատահարէին Թշուառ ժողովուրդը իրենց դանձերը ուռճացնելու համար՝ յանուն սէրութեան հարկ կը ժողվէին անկէ, անոր ըղձանքները զսկելով եւ մէկ կողմէն ալ աւելի ազդեցութիւն ձեռք բերելու համար մեծամեծ չահեր կը ցուցնէին Տէրութեան. այլ միայն կը ցաւցընէին։

Խրիմեան Հայրն մէջ ինքզինքը երկարատեւ հոգեվարքութեամբ տառապող ժողովուրդի մը գլխուն վերեւ գտած, ողբալի ժողովուրդը նահատ աչքերով իրեն կը նայէր եւ նուաղած ձայնով կը պաղատէր. «Դարման մը իմ ցաւերուս կամ՝ վախճան տուր կեանքիս»։

Շարն ընդ հոգւոյ։

ԱԶԳԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՐԶԱԿԸՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԵՒ

ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Շարունակութիւն։ Տես թիւ 204։

Եւ այս ինչո՞ւ, «որովհետեւ երկիւղ ոչ իրրեւ ժողովական, այլ ըստ որում՝ քահանայ ազգիս Հայոց՝ աղերսագիրը մատուցեր են եղեր Ազգային խառն վարչութեան՝ որ Բ. Դռնէն Սահմանադրութեան ընդունուելուն ատեն վիճն հնարը խորհուի՝ ի սեր եւ՝ի խաղաղութիւն ազգիս»։ Եւ ասոնք սոյնպէս դործերը տեսնող, ընդ, կատարող ժողովը չհաճանայիր բարեկարգութիւնը հսկող, ի սրբազան հարց կանոնաց հակառակ եղող եւ արհամարհացող է եղեր. եւ պէտ եղած պէղէն ալ խմայնելու պատրաստ է եղեր։

Այս խօսքերը՝ եթէ պարզ հայերէն լեզուի թարգմանելու ըլլանք նէ, սա հետեւեալ կերպովը պատասխանել կարիք է. «Որովհետեւ մենք Սահմանադրութիւնը Բ. Դռնէն պահանջուելուն համար ինդիրը ըրինք, ինչ որ ընենք նէ, դուք ձայն մը հանելու չէք. այլ միայն կուրօրէն լուութիւն մը պահելու էք։ Այս ժողովը անոր համար կազմուած եւ վարչութեան ձեռօք ալ վաւերացուած է, որ քահանայից մէջ առիլ ունեցած անկարգութիւնները պարտիկէ եւ պահէ, (ինչպէս որ գործքով ալ ցոյց տուած է). ի սրբազան հարց կանոնաց բարեկարգութեանը հակող է (որպէս թէ վարդապետ ու աշխարհականք քրիստոնեայ չեն. եւ անոնք սրբազան հարց կանոնաց հետ գործ չունին). եւ եթէ մէկը քահանայի մը գործած վատ գործը երեւան հանէ նէ, աս ժողովը ամեն քահանաներէն կամայ եւ ակամայ ստորագրութիւն առած ըլլալով պիտի յարձակի անոր վրայ ու զանի պիտի ճնշէ, կարկէ եւայլն։ Իրաւ է որ Մեղուն՝ Աբեթեան Յօհաննէս վարդապետին նկատմամբ ըրած դիտողութիւնը ոչ քահանայից բարեկարգութեանը կը վերաբերի, ոչ սրբազան հարց կանոնաց բարեկարգութեանը, եւ ոչ ալ ցաւալի դէպքերու կարգէն է, սակայն կրնայ ըլլալ որ այսօր Աբեթեանին նկատմամբ բան դրողը, վաղը երթ Իսկիւտարու եւայլն մէջի Տ. Այտինչին պակասութիւնն ալ դրէ, եւ Ղալաթիոյ Տ. Այտինչին հին ու անվաւեր կոնդակով մը երբեմն ժողովուրդը խաբելով ստակ չահելը... ճառէ*. ով գիտէ, Մէհրուհանեան ինչեր ալ իմացուցած է...։ Ըստի աս առթիւ ա նոր վրայ յարձակում մը ընելով զանի կը վախցունեն՞ք... եւ ալ չկրնար համարձակիլ մեզմէ մէկուն վրայ բան մը դրելու. եւ եթէ մինակ չընէ, թերթը խափանել տալու կ'աշխատի՞ք»...։

Այս քահանայական ժողովը պարտաւոր է եղեր հսկելու և ցաւալի դէպք մը պատահած ա-

* կը պատմեն որ ասի ժամանակ ժամանակ զանազան տեղը կոնդակ մը բռնած խանձ խան եւ առնել տուն պատրաստելով յանուն «Պահպանարան մը ազատութեան» ստակ կը հաւաքէ եղեր... աղէկ գիտա եւ անվերջանալի եկամուտ։ Եթէ ասի քիչ գայ, ըսուածը բաղնիքին դուքանին մէջ ուրիշ քահանայի մը կրաւունքը յափշտակելու կը ճգնի. իր պաշտօնին հոգ չտանիը, ուրիշ քահանայից պատուոյն դպչիլը բանի տեղ չդներ, որ տգին ըսելիք, քահանայից բարեկարգութիւնը հսկող ժողովքը՝ ասոնք չուզէր տեսնել... եթէ Մեղուն՝ հրատարակէ նէ, պիտի յանդգնի՞ զպարտել զՄեղուն. ըսելով թէ Մեղուին թղթակցութիւնքն անձնական պատիւ դպչելու խորհուրդն անդամ չունի; Մեղուն կը յարդէ բոլոր այն օրինաւորութեան մէջ եղող կարգաւորութիւնները, բայց իր սրբազան պարտաւորութիւնն է՝ի յօգուտ իր սիրելի Ազգին հրատարակել իրենց սրբազան կոչումը չճանչցող կարգաւորաց վնասակար եւ դատիակղական ընթացքները...

ոչնը պէտ եղած ոեղեզը խմացունելու. բայց միանգամայն կը ջանայ որ Մեղուն առանկ ազատան մը չկատարէ, պակասութիւնները իրեն՝ի գիմաց ժողովրդեան խնայ չտայ, եւ ժողովրդեան բարեկարգութեանը չհակէ...*։

Բայց մենք փափաղեան Տ. Յովհաննէսին կ'ըսենք որ, Մեղուն իբրեւ թռչունն ժողովրդեան իր հարազատ պատասխանատուութենէն եւս չկրնար կասիլ, ոսպառնալէն վախնալով արդարութիւնը ամբի տակ չառնելը ոչ մեկ առեն մը։ Անի իր սրբազան պարտաւորութիւնը ճանչցած է եւ կը ճանչնայ, իր աղդին բարեբաստութեանն ու յառաջադիմութեանը համար աշխատած է անձնուիրութեամբ, կ'աշխատի եւ պիտի աշխատի իր սահմանին մէջ դործելով եւ խոհեմութիւնը ձեռքէ չձգելով. Մեղուն ինչ անկարդութիւն առնէ, թէ հեռուն եւ թէ մօտը, թէ կղերական դասուն մէջ եւ թէ աշխարհականոց մէջ, ի դիմաց ժողովրդեան հրատարակաւ պիտի ծանուցանէ եւ նորա դատաստանը պիտի պահանջէ. լաւ գիտնալով որ անհնար է ազգի մը յառաջադիմութեան քայլ առնել առանց առ օգտակար միջոցը բանեցնելու։ Եւրոպա առած փարձը ցոյց տուած է եւ Մեղուն իր նեղ սահմանին մէջն անդամ փոփաստութեամբ տեսած է առաջ տանելու ոեղեզը։

Ամեն ազդասէր Հայ մէկ քանի տարուան փորձառութեամբը առ քանածնուս տանելու ոեղեզը համոզուած է։

Հայերն այսօր Սահմանադրական կառավարութիւն մը ունեցած են, ի նշխարս կայսեր ընարհիւ. եւ այս կառավարութեան ուղիղ գործադրութիւնը դիտատրատէս Մեղրան եւ ուրիշ ազդօգուտ ու անհատ համդէմներու նման լրադիրներէ կախում ունի։ Թէեւ յետադիմաց անձինք ճշմարտասէր թերթաւն բերանը կարկելու կը տքնին, բայց մենք կ'ըսենք որ Հայն այսօր՝ի յօդուտ յառաջադիմութեան ուղիղ անկողմնական եւ անաչառութեամբ խօսող չատ ուրիչ թերթաւոր կարօտութիւն ունի։

ՄԵՂՈՒ ԵՒ ՏԻՄՈԹԷՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Մեայն՝ի Կոնսթանդնուպոլիս հրատարդող պաշտօնեայ մէկէն Տիմոթէոս վարդապետի ընտրադրութեամբ հանդերձ ուրիշ թաղերու անծանօթ նոր հրահանդութիւն մը՝ իբրեւ թէ Գործադիր յանձնաժողովոյ անօրէնութիւնը եղած ըլար, օրինակելով Մեղուի 204րդ թիւով հրատարակերը էինք սա հետեւեալ խորհրդածութեամբ. — «Եթէ ասի Յանձնաժողովոյն նոր անօրէնութիւնն էր, (ըստ բանին Տիմոթէոս վարդապետի), պէտք էր ամենուն մէջ ալ դրուած ըլլար (այսինքն ամեն թաղ ղրկուածներուն մէջ) եւայլն*»։

Գործադիր Յանձնաժողովը ասի կարդալով անմիջապէս Աասիսի 593 թուով կը ծանուցանէ որ ինքը նոր պնօրէնութիւն անուղղակի յայտնած մը ըրած չէ։ «Հետեւաբար գաղը գիւղի քարոզիչ Ա.Բժ. Տիմոթէոս վարդապետին իրաւունք եւ պատճառ չունի այնպիսի ծանուցում մը ընելու»։

Մինչդեռ Աասիսի առ խօսքերէն Ա.Բժ. Տիմոթէոս վարդապետը գրդռեւելով՝ առանց Մեղուին ըսածները կարդալու (ինչպէս որ ինքը կըսէ) եկեր այս անդամ Աասիսի 595 թուով պատասխան մը դրեր է այն կերպով, իբր թէ Մեղուն ըսած ըլլար որ ասի Ա.Բժ. Տիմոթէոս վարդապետը ղրկած է մեզի հրատարակելու ընդրանօք։

Մինչդ յիշեալ վարդապետին անկաղապ մըտամտութեանը ինչ կրնանք ըսել. քանի որ ինքը Մեղուին դրածը չէ կարդացեր. քանի որ ինքը կը խոստովանի որ՝ թէ եւ «Գործադիր ժողովը այնպիսի անօրէնութիւն մը չէ ղրկած իրեն», բայց ինքը Մեղուին ըսածին պէս՝է Կոնսթանդնուպոլիս հրատարդող պաշտօնեայ լուսանցքին մէջ դրեր է։ Ուրեմն ալ ինչ

---

* Եթէ քահանայք իրաւունք ունեցեր են արտասքոյ կրօնական ժողովոյն՝ փոխանակ Բարեկարգութեանը հակ ժողով մը կազմել իրենց մէջէն ու վարչութեան ձեռօք վաւերացունել տալ զանի. ինչու համար աշխարհականք իրաւունք պիտի չունենան արտասքոյ Քաղաքական ժողովոյն՝ իրենց մէջէն աշխարհականոց Բարեկարգութեանը հակող ժողովք մը կազմելու, եւ հետեւապէս վարչութեան ձեռօք վաւերացնելու։

Բայց Մեղուն պիտի թէ առանց երկուքն ալ պօրինաւոր է... ասա թէ ոչ ինչ դործ պիտի ունենան այնուհետեւ ազգային, Քաղաքական եւ Պօրինական ժողովները եւ ինչ պիտի ըլլայ Սահմանադրութեան պահանջումը...

* Ոչ միայն ուրիշ թաղեր ղրկուած քուէարկութեան նամակաց մէջ Տիմոթէոս վարդապետին յայտնած նոր անօրէնութիւնը չկար, այլ բան եւ նոյն թաղին այսինքն Գատը գիւղի ժողովրդեան ղրկուածներէն ոմանց մէջ ալ չկար. ասի անշուշտ առանց խորհրդի եւ առանց նըշանակութեան չէր։

Հարկ կայ , որ յիշեալ վարդապետը իր զարմանքը կը յայտնէ , եթէ զարմանալ պէտք է , մենք զարմանալու ենք որ՝ իր պատասխանին մէջ ինչ ըսել ուզելը յայտնի չէ . . . :

Մեծարգոյ խմբագիր Մեղու Հանդիսի :

Մասիս լրագրոյն վերջին 594 թուոյն մէջ գաղտ գիւղի քարոզիչ Տիմոթէոս վարդապետին ըստորագրութեամբը , թաղական ընտրողադրոյց ցուցակին մէջ գրուած յաջողածին * նկատումով նամակ մը կարդայի , եւ ահա նորէն կը կարդամ այժմ իմանալու համար թէ վարդապետը ինչ ըսել կուզէ այն նամակաւ :

Ա . Մինէ վարդապետը կուզէ՞ ըսել թէ ինքը Մեղուի չէ ղրկած այնպիսի յաջողած մը հրատարակելու : Բայց ով ըսաւ իրեն թէ Մեղուն գըրած ըլլայ որ Տիմոթէոս վարդապետին յաջող հրամանաւը այն յաջողածը կը հրատարակէ : կը նայիմ որ Մեղուին 204 թուոյն մէջ այնպիսի բան մը եւ ոչ տեղեկուած կայ . իսկ եթէ Տիմոթէոս վարդապետը Մեղուն ստանալու պաթէը չունի , թողքիչ մը իր աչաց վկայութեան հաւատալու ճշմարտախոհութեան ունենայ եւ ի լրոյ առած տեղեկութեանը վրայ դրիչ չի չարժէ կամ չի չարժի :

Բ . Մինէ վարդապետը կ՝աշխատի , կը քրտնի՞ հաւատացունել թէ ինքը գործադիր ցանճնաժողովոյ կողմէն նոր փոխհանրութեան անուամբ յաջողած մը ընդունած չունի : Ջուր վաստակ . ով ըսաւ իրեն թէ կան այնպիսի ապուշ մարդիկ որ զըրկուած ըլլալը հաւատան , քանի որ ընդհակառակն ցանճնաժողովին կողմէն այնպիսի յաւելուած մը ղրկուած չըլլալուն համար է որ բողոք բարձին :

Ապա թէ ցանճնաժողովին կողմէն ուղղուած չէ , ինչպէս որ քարոզիչը հրապարակաւ կը քարոզէ , ինչու՞ համար ուրեմն վարդապետը սոսկ կը խօսի եւ ըսի նոր փոխհանրութեան գործադիր ցանճնաժողովոյ գրելու կը յանդգնի , եւ այս պարագային , զոր մինակ չլսմիտները կրնան մարսել , ըստ արժանւոյն նոյն ինքն գործադիր ցանճնաժողովին ազդու յայտարարութեամբը Մասիսի 593 թուոյն միջոցաւ կը հերքուի :

Գ . Մինէ այս պաշտօնական հերքումէն ըզգաստանալով՝ խեղճ վարդապետն իր ինկած յոտի չըլլանէն ելնելու եւ գործադիր ցանճնաժողովին առջեւ ինքզինքը անարդարանալի գործի մը մէջ արդարացնելու համար է որ կ՝ըսէ թէ , « . . . . . » այլ միայն ի քաւարկութիւն հրաւիրող տպեալ » տոմսակաց լուսանցինմէջ գրուեցաւ ըսպ նոր փոխհանրութեան եւայլն խօսքերը , ընտրողաց խմաց * տալու » համար եւայլն » :

Բայց այս նոր փոխհանրութիւնը (վարպետ գրիչը գործադիր յանձնաժողովը բառը սըխալեր է , թերեւս առ առժամ) եթէ գործադիր ցանճնաժողովը չէ ըրած , ապա ուրեմն ով ըրած է : Արդեօք ուրիշ նորակազմ եւ Սիպէլեան ժողով մը կայ որ իւր պատգամները դաղտնագողի հոգեւոր դասուն կը հաղորդէ , եւ եթէ այնպիսի պատգամ մը կայ , ինչու՞ համար մինակ Տիմոթէոս վարդապետին կը հաղորդուի , եւ մեւ թաղերու քարոզչաց չի յայտնուիր : Արդեօք ընտրողական ժողովը ըրած է այն նոր փոխհանրութիւնը . ո՛չ բնաւ : Այս ժողովին անդամներէն գրեթէ ամենքը այս նորահնար փոխհանրութեան վրայ տեղեկութիւն չունին ամենեւին :

Արդ՝ որովհետեւ այս խնդիրը լրագրի միջոցաւ յուզել ուզեց մեր վարդապետը , արժան կը դատեմ մեկնել յիշեալ յաւելուածին նշանակութիւնը , մէկդի թողլով զայն արդարացնելու համար գործածուած աղօտ եւ միծուն ձեւերը , որ քանի խառնուին վարդապետին անուան պատիւ չեն բերեր :

Տիմոթէոս վարդապետը կը խոստովանի որ իր հեղինակած յաջողածը ընելու համարձակութիւնը Սահմանադրութենէ առեր է : Արդ կը հրաւիրեմ դինքը ցոյց տալ հրապարակաւ թէ Սահմանադրութեան որ դէմոյն մէջ կը գտնուի որամադրութիւն մը որ բացորոշ հաստատէ թէ՝ « օտար տէրութեանց հպատակները կրնան թէ ընտրող եւ թէ ընտրելի ըլլալ թաղական խորհրդոյ համար միայն : Այսպիսի որամադրութիւն մը ոչ կայ , ոչ չկայ : Օրէնքը այս մասին դոց կ՝անցնի , անորոշ է , եւ օրէնք մը որ անորոշ է , զայն հեղինակող իշխանութեան կ՝ինկնայ հնդրուել , կամ հապարակութեան իմացածին պէս առանց մեկնութեան գործադրել : Այս հեղինակութիւնը եւ ոչ գործադիր ցանճնաժողովը կրնայ գրաւել : Ինչպէս որ ստոյգ պղբիւրէ իմանալով կրնամ հաստատել որ երբ ուրիշ թաղերէ այս խնդրոյն լուծում մը առաջարկուեր է , գործադիր ցանճնաժողովը գրաւոր եւ վճռողական պատասխան մը տալ մերժեր է , եւ Սահմանադրութեան 53 եւ 76 երորդ յօդուածոց համաձայն այս մասին վարուիլ պատուիրեր է . եթէ Տիմոթէոս վարդապետը այս փափուկ կէտը ըմբռնելու կարողութիւնը կ՝ունենար , կրնար Սահմանադրութեան քննիչներէն Աղաթոնեան Մկրտիչ աղային խորհրդին դիմել , որ այժմ Գաղը գիւղ կը բնակի , եւ անոր վարձատրութենէն ու քաղաքագիտութենէն հրահանգիլ :

Սակայն վարդապետը իր նպատակն ունի : Իր յաւելուածին իսկական նշանակութիւնը այլ ինչ չէ , այլ միայն Գաղը գիւղի ընտրողաց միամիտ մասին կարծիքը բռնաբարել , եւ որ ծանր

---

* Հոս արժան կը համարիմ յիշատակել այն յաւելուածը :

« Ըստ նոր անօրէնութեան գործադիր ցանճնաժողովոյ՝ օտար տէրութեանց հպատակք պիտի կարենան թէ ընտրող եւթէ ընտրելի ըլլալ թաղական խորհրդոյ համար միայն » :

1865 Յունիս 17 Գաղը գիւղ :

Տիմոթէոս վարդապետ

* Հարկ է ըսել հոս՝ որ նոյն յաւելուածը ընտրողաց ոմանց ղրկուած տոմսակաց մէջ չէր գըրուած , ո՛ գիտէ ինչ գաղտնի խորհրդով :

րակչիռն է, 'ի սրաշտօնէ բռնադատել, եւ կերպով մը ճնշում մը գործածել, հրաւէր մը կարդալ, որ քուէնին օտար տէրութեանց հպատակ եղող այնպիսի անձանց տան՝ որ 'ի վաղուց անտի կը տենչան, կը մորմոքեն թագաւորութիւնը իրենց ձեռքն անցունելու։

Ջեմ փափաքիր բնաւ որ Սահմանադրութեան պահանջած հանգամանքն ունեցող ազգային մը՝ ընտրողութեան եւ ընտրելութեան իրաւանց մասնակցութենէ զրկուի, սակայն երբ ցաւօք սրտի կը դիտեմ որ կրօնական մը իւր հոգեւոր պաշտօնէն դուրս անօրինակ ընթացք մը կը բռնէ, որով ազատ քուէարկութեան, գործադիր Ցանճնաժողովոյ հրահանգաց եւ Սահմանադրութեան դէմ կը մեղանչէ, եւ զանազան չվոխութեանց եւ յապաղման առիթ ըլլալէ զատ կը համարձակի անհեթեթ նամակաւ մը իւր յանձնախնդիր մեքենայելու իրաւունքը հաստատել, կը պարտաւորիմ պատասխանել, որ ինքը ոչ միայն Սահմանադրութեան ազդեցութեան ներքեւ չի գտնուիր, այլ փոքրագի, նեղ եւ անցուկ չրջանի մը մէջ կը շարժի եւ Ազգին օգուտը եւ Սահմանադրութեան անմիջական գործադրութիւնը թագին մէջ, քանի մը անձանց թելադրութեանց խաղալիկ կ'ընէ։*

1 Յուլիս 1863
Գատը գիւղ։

Գ.ՈՍԸ ԳԻՒՂԷ ԲՆԱԿԻԷ ՄԸ։

ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ՏԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԽԱՂԸ

Ա.յն չքեղ ու աղնիւ մարդկութիւնը, որ 'ի սկզբան իւր Ա.րարչին վառօքը զարդարեալ էր, դարուց 'ի դարս այն աստիճան վատթարացաւ... որ տգիտութեան իշխանին առջեւը խաղալիք մը եղաւ. իր կոչումն ու պատիւը մոռցաւ։ Քայքայեցաւ, պառակտեցաւ, եւ ամեն կողմ ցրուեցաւ տգիտութեան ու բարբարոսութեան անձնատուր ըլլալով, եւ այնուհետեւ սկսաւ ինքզինքը ուսուցանելով սպառելու ճիգ մը ունենալ։ Մարդկութեան այն պառակտեալ մասերը՝ մոռացան մէկզմէկ, յարձակեցան տգիտաբար իրարու վրայ այն աստիճան կատաղի մղութեամբ, որ աշխարհ թշուառութեամբ լի խաւարին անդունդ մը դարձած էր, ուր գիտութեան պայծառ արշալոյսը չէր զօրեր։

Ա.յն թանձրամած ու խաւար ամպերը, որ դարերով Հայ երկինքը բոլորովին եւ յաւիտեան ծածկել սպառնացած էին, երբեմն երբեմն գիտութեան արշալուսոյ ոսկեփայլ շառաւիղներէն մխրճած լեզեւ տեղի կուտային, բայց յանկարծ նորէն խաւար քօղերով կը վարագուրէին Հայ աչքերը։

Սակայն կէս դիշերն անցաւ, արշալոյսը մօտեցաւ, այլ եւս կարող չեղան այն վիթխարի սեւաթոյր ամպերը՝ տգիտութեաղ թումբերը դիմանալ եւ մնալ այն գիտութեան մեծաջահ արեւուն պայծառ արուսեակին ոսկեծիլիկ շառաւիղներուն առջեւը։ Մարդկութիւնը զգաց իւր վատաց կորուսը, սկսաւ խորհրդածով որոնել... եկաւ, հասաւ գիտութեան լոյսը, որմէ սկսաւ տեղի տալ տգիտութեան խաւարը. զօրացաւ գիտութիւնը, եւ ինկաւ անոր առջեւը տգիտութիւնը, եւ սկսաւ ընկճիլ ու տրորիլ անոր ոտքին տակ։ Տեսաւ տգիտութիւնը ինքզինք կիսամեռ գետինը փռուած, բայց դեռ յաղթուած եւ ընկճուած մարդու պէս կը շարժի եւ զինքը յաղթողին ոտքը վարելու կը ճդնի...։

Եւրոպան կոխեց տգիտութեան գլխուն վրայ, եւ գիտութեան լուսով սկսեց յառաջդիմել, հարստացաւ, զօրացաւ եւ իր ջանքերուն ու ընտիր գիւտերովը ցոյց տուաւ աշխարհին թէ Մի միայն գիտութիւնն է մարդկային բոլոր երջանկութեան ու հարստութեան աղբիւրը։ Ասոր լաւ համոզուեցաւ Տաճկաստանի վեհափառ կայսրը, բացաւ երեւելի դպրոցներ, եւ մտաւոր զարգացման համար ամեն միջոց 'ի գործ դրաւ, եւ տուաւ հրաման եւ արտօնութիւն իւր ամեն կարգի հպատակաց, որ աղաւորէն դպրոցական յառաջադիմութեան մտադիր ըլլան, եւ մտաւոր զարգացումը յառաջ տանին։ Բանալ տուաւ նաեւ ընդհանուր դաստիարակութեան համար հասարակաց դպրոցներ, ուր ամեն գիտութիւն անխտրաբար 'ձրի դաս կը տրուի...։ Բոլոր ասոնք՝ Օսմանեան հզօր կայսեր ուսման եւ մտաւոր զարգացման վրայ ինչ աստիճան սէր եւ փափագ ունենալը կը յայտնեն։

Տարամերժելի Հայը, որ 'ի վաղուց հետէ իր որոշեալ փափագը՝ իրեն երջանկութիւն պարգեւող ուսումնականութենէն ու գրականութենէն զրկուեր էր... այսօր վեհափառ Ինքնակալին շնորհիւ ունի լիակատար արտօնութիւն դպրոցներ կառուցանելու, եւ Հայ մանկտւոյն մտաւոր կարողութիւնը զարգացնելու ամենայն ուսմամբք։

---

* Ի'հարկէ որ Գատը գիւղի քուէհամարը ետ մնացեր է, վասն զի այն յաւելուածին վրայ եղած քուէարկութիւնը ասօրինաւոր համարեր է գործադիր Ցանճնաժողովը, բողոքոյ տակ կ'նայելուն համար։

Հայը, որ ուսմունքը՝ իբրեւ կը սիրէր, վտիտ ամեն տեղ հետզհետէ դպրոցներ կառուցանել եւ Հայ ղեսակայ մխոքերը մշակելու համար ամեն ճիդ՝ ի գործ դնել, ուր որ պետք էր։

Ըստ նմին օրինակի Պալատու թաղը, որ՝ ի վաղուց դպրոցի մը կարօտութիւն ունէր (քանզի այն առջի ունեցածը անյարմար եւ օդը ապականեալ տեղ մըն է . . .) անցեալ տարի Ազգասէր Հայոց քաղաքական մասնաժողովը ձեռնամուխ եղաւ կանոնաւոր դպրոց մը կառուցանելու եկեղեցւոյն մօտ յարմար տեղ մը։ Թէեւ վեհափառ Կայսեր Խամիճը Շերիֆին համեմատ Ս. քառնական հրամանագիրն ունէր, բայց դժբաղդաբար անակընկալ արդելքի մը հանդիպելով դադրեցաւ, եւ այս աշխարհի բնական ընթացքն է, որ ինչ եւ իցէ բարի բան ընդդիմակաց մը կ՚ունենայ։

Ա.յս տարի Պալատու թաղին ազգասէր Հայերը նորէն վեհափառ Կայսեր դիմողութեանը դիմելով առաջին հրաման մը եւս ու սկսան չինել նոյն դպրոցը . . . ։ Թէեւ հնարատակաեր Կայսեր գիտաւոր կամայ հակառակ վորը ինչ չարժում մը եղաւ ալ նէ անդիտաբար զայն արդիլելու, միշտ առաջադէմ Ընդհանրին կարեկցութիւնն ու խնամքը իւր հայրական բարօրութեանը համար պատրաստ ըլլալով՝ կիշեալ դպրոցը չինուիլ սկսած է այս օրերս։ Եթէ ամեն թաղերու ազգասէր Հայերը իրենց մարդասիրական օգնութիւնը չխնայեն նէ, շատ շուտով լմննալու մեծ յոյս կայ։ Ա.րդէն այլ եւ այլ թաղերէն ազգասէր արհեստաւորներ՝ ի նշան իրենց եռանդուն ազգասիրութեան, սկսած են ամեն օր կարգաւ գալ եւ ձրի աշխատիլ։ Ա.սի արդարեւ մեծ նշան մի է Հայուն՝ իր՝ի վաղուց ունեցած ուսումնասիրութեան վերադրձին։ Մենք՝ ի պիտոյ Պալատու ժողովրդեան հրապարակաւ շնորհակալութիւնս կը յայտնենք այն աշխատող արհեստաւորաց։

Մեծ յոյս ունինք որ ամեն թաղերէն պիտի վտիտ ազգասէր Հայերը իրենց մարդասիրական ջանիւքը օգնել այն դպրոցին չինութեանը թէ սկսակով եւ թէ աշխատութեամբ։

Անշուշտ այն ազգասէր Հայերը, որ անցեալ տարի իրենց յօժար կամքը ինչ եւիցէ օգնութիւն մը ընծել խոստացած են. պիտի վտիտ սկսով հատուցանել, քանի դիտնալով որ Պալատու ազգաս ժողովուրդը ամեն ազգասէր Հայոց քաղաքական ձեռնհասութեան վստահանալով սա բարենպատակ գործին ձեռնամուխ եղած է։

Ա.ս կերակի Ասիաբնակ պանդուխտ Հայերուն՝ ի նշան իրենց ազգասիրական եռանդին երկան աշխատեցան եւ դեռ աշխատելու խօսք առած են. օրհնեալ լինին։

ԱՆԱՐԺԱՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՄԸ ՊԱՏԻԺ

Մասիսի 590 թուով՝ ի պաշտօնէ ծանուցուած էր որ երբեմն Տ. Յարութիւն կոչեցեալ վանցի անարգան կրօնականը կոստաթուպոլսոյ Ճոխեան չանգանով բռնուած ըլլալուն՝ կրօնական ժողովով անոր պատիժ մը որոշեր է։ Բայց ինչ տեսակ պատիժ որոշած ըլլալը յայտնուած չըլլալուն համար՝ տպագրուած էինք մեր 203 թուով՝ ի դիմաց ժողովրդեան Մասիսի արդոյ խմբագրին հարցանել, որովհետեւ երբեմն պաշտօնական լրագիր իր պարտքն էր հրապարակաւ լմնցնել։

Ա.ս անգամ Մասիսի արդոյ խմբագիրը իւր 593 թուով՝ առանց պատասխանատուին՝ ինքնաբուխ ծանր աշխատութիւնը՝ կրելու՝ արդէն ծանօթ ըլլալով՝ կիշեալ անարգ պատժին որոշեալ հաշիւը տալու քաջերեսաճեր է։ Թէ եւ իր պաշտօնական հրապարակութեանը Սէզան պատասխանատու ճանչնալ խորհելը է, մեզ եւ Մշոյն ուրիշին պաշտօնը չյայտնելուն համար իր *աբողած անգիտութիւնը ոչ ըրած է եղեր, բայց ո՞րտեղ եմ* որ ա՜ հեռին ձրայ ստանց մանր խոշորին՝ ընել ուղէր յօժարեր է լմնցուցանել մեզ « Եկեղեցական համագումար . . . ժողովին կողմէն կիշեալ *համայն Ս. Փրկչի հիւանդանոցին մէջ երեք տարի ապաշխարութեան գտուածարտուեր է. առաջին տարին անսիկան. երկրորդին ֆելտով առանց քահանայագործութեան, իսկ երրորդին ֆելտով»։

Ա.հա Մասիսի յայտնած պատիժը՝ որ տուեր էր այն անարգան կրօնականին . . . . պատիժ եւ որոշ չըլլալուն համար հետաքրքրուիլ ժողովուրդը տասը դահ պիսի չըլլայ եղեր տա մեր հոգը չէ, մեզ Մասիսի արդոյ խմբագիրը բարեհաճի նորէն լմնցուցանել մեզ ինչ կը նշանակէ « Լոկ երրորդին ֆելտով» խօսքը. քանզի ըստ մեզ իմաստ չունի . . . ։

Մասիսի արդոյ խմբագիրը նոր մեզ վե-

ԵՐԳ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԵՐՋՆԿԱՑ

1863 ՄԱՅԻՍ 26

Սահմանադրութիւն, աղբատոյ պաշտպան,
Պարտուց՝ւ իրաւանց անդադրի ասպատան.
Դու միայն նեցուկ մեր տխուր սրտին,
Զկայ քեզ նման իրաւ փոքուն եւ մեծին.
Քեզ դավել պարտիմք քանի չունչ ունիմք,
Արդ քեզմէ՝ ի զատ ուրիշ ինչ ունիմք.
Դու ես. դու ես մի միայն
Թշուառ Հայոցս առաջնորդ.
Դու ազատութեան ասպարէզ բացիր,
Զրկանք, բռնութիւն՝ ի բաց մերժեցիր.
Հայութեան անուն քեզմով յաւիտեան,
Ապրի եւ մնայ դարեր անվախճան.
Հազա դուք ուրեմն վեհին պատկերներ,
Հազա դունդ՝ ի դունդ, քաջնազանց թռուներ,
Հազա՛, հազա՛, հազա՛ օն
Մարիք յառաջ ոտն՝ ի տրուխ.
Ողջոյն քեզ ողջոյն եկեղեցւոյ դաւառ,
Ահա քեզ ծագեայ նոր արեւ պայծառ.
Սահմանադրական սիրուն վարչութիւն
Եկաւ եւ մերժեց զրկանք թշնառութն.
Թող յառաջ դիմեն ճշմարիտ Հայեր,
Եւ քաջութիւն վառեր, մեջտեղէն պատեր.
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ՛ միշտ
Ազգային սուրբ միութիւն.
Հերիք բռնութիւն եւ կիրքն ապտաւեր,
Եւ հերիք զրկանք՝ ոգեսպառ չանքեր.
Որ քայքայեցին եւ կործանեցին
Հայոն միութիւն՝ ւ եղբայրասիրութիւն.
Ալ եկաւ, հասաւ ժամն Հայոց բազդին,
Օրէնք լրաւանց ճօնեց Հայ Ազգին.
Ի բաց՝ ի բաց կորչին արդ
Հայ Մերուժանք եւ վտակք.
Արդ ուրախ զուարթ որդիք Արամեան
Յառաջ մատերուք՝ ի ձայն ցնծութեան,
Զայն տուք ձեր եղբարց եւ խրախուսանք,
Զի թշուառ Հայոցս օրէնքն է փրկանք.
Օրէնքով քալենք եւ գիրքս սիրենք,
Միաբան ձայնիւ երգենք եւ գոչենք՝
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ՛ միշտ
ՍՈՒԼԹԱՆ ԱԳՏ ԻՒ ԱԶԻԶ ԽԱՆ։

ԴԱՎԱՍՏ Մ. Հ. ՓԱՌՆԱՒԱԶ ԹԻՐԵԱՓԵԱՆ
Երգնկացի՝ ի վաղեմի աշակերտաց Սուրբ
Փրկչեան վարժարանի։

ՈՒՈՏՈՍԹՕՑ

(Շարունակութիւն՝ Տես էջ 205)

Ուոտոսթօյի մէջ մեր Ազգայնոց մեծագոյն մասը մեծ փափագ մը ունի դպրոցներու յա-

---

բոյիչեալ պատիժը յայտնելէն վերջը՝ առ հետեւեալ խորհրդածութիւնը կընէ իր կողմէն ըսելով. — « Անկէցետեւ կուսապիղծը իբրեւ քահանայ կրնայ ընդունուիլ, կամ եւայլն, ասոր ալ պատասխանը կրնանայ Հռոմէական Հիւանդութեան կը թողունք տալ »։

« Ըստ մեր համոզման, իւրաքանչիւր ոք իր ներսը հաւատոյ ճշմարիտ եւ անմոռնալի խորան մը ունի, այն է խիղճը, որուն առաջնորդութեամբը կրնայ վերոյիշեալ կուսապիղծ եկեղեցականը յետ այսօրիկ քահանայ ճանչել, կամ ոչ, ընդունիլ կամ ոչ. եւ այս ալ կարծենք հաւատացելոյ մը խղճին անբռնաբարելի իրաւունքն է »։

Մասիսի՝ արդոյ խմբագիրին ընդհանուր առմամբ այս ըրած խորհրդածութիւնը Մեղուի հարցմանը երբեք վերաբերութիւն չունի. որովհետեւ Մեղուի խօսքը օրէնքի եւ կանոնի վրայ է, ուր որ քրիստոնէական օրէնք կայ, հոն հաւատացեալ մը խղճին անբռնաբարելի իրաւունքն է զքրիստոս՝ Սուտաճ դաւանիլ, կամ ոչ. Աւետարանը իրրեւ Աստուծոյ խօսք ընդունիլ, կամ ոչ եւայլն. եթէ չկրնար, ուրեմն Մասիսի վերոյիշեալ կարծիքը անհիմն է. եւ հետեւապէս հաւատացեալ մը՝ իրրեւ հաւատացեալ, ազատ չէ արտաքոյ քրիստոնէական օրինայ եւ կանոնայ բան մը ընդունել, կամ ոչ։ Եթէ հայրապետական եւ առաքելական օրէնք կայ, որ կուսապիղծը այլ եւս քահանայ պիտի չճանչցուի· ամէն հաւատացեալի պարտքն է չճանչնալ· եթէ օրէնք կայ, որ յանցաւորը այսչափ աստիճան ապաշխարելէնետքը՝ նորէն իրրեւ քահանայ ընդունուիլ հարկ է, պէտք է ընդունին ամէն հաւատացեալք։ Իսկ եթէ քրիստոնէական եկեղեցին ինչ եւ իցէ օրէնք մը չունի եկեղեցական նախնի հիմնադիրներէն այդ կէտին վրայ. ան ատեն իւրաքանչիւր ոք պարտաւոր է ուղածին պէս հաւատալ եւ ընդունիլ այս ինչ կամ այն ինչ բանը. ասպա թէ ոչ՝ թող ներէ մեզի Մասիսի արդոյ խմբագիրը ասոր վախճանը՝ մինչեւ՝ ի կատակ կը բարձրանայ. . . »։

ռաջադիմութեան մասին ստակ եւ ջանք չի խնայելու. բայց ցաւալի է ըսելը որ քաղաքին մէջ ալ յետադէմ մարմը եւ կողմնակցութեան ոգին կրող առաջնորդ մը ու անոր հաւատարիմ համախոհներ պակաս չեն. վասն որոյ հոն ալ Ազգայինը ցաւալի կացութեան մը ենթակայացած են, որ եթէ անխոհեմութեան թոյլտուութեամբը դեռ եւս յարատեւելու ըլլայ, առանց մեծամեծ վնասներու անկարելի է ազատիլ։

Ս.ս քաղաքին մէջ Հայերը երկու թաղերու բաժնուած են իրարմէ բաւական հեռու։ Մէկը կը կոչուի Ս. Թադէոսորի թաղ, որ բաւական եկամուտ ունի, եւ կրնան մէջին բնակիչք երեւելի դպրոց մը ունենալ կարող եւ ձեռնհաս վարժապետներով... մինչեւ ցարդ թէ եւ կը լսենան դպրոցը կարգի դնել, եւ Հայ մանկտւոյն մեծաւոր ղարդացում տալու բաւական կարող եւ ընտիր վարժապետներ դնել. բայց դեռ յաջողած չեն. եւ ասոնց համար տեղւոյն Առաջնորդէն յատկապէս սատարդրութիւն առած են. որ ազգային յառաջադիմութեան համար ինչ չարժում ալ որ ընեն, ինքը միշտ մխալ չըլլայ. սակայն եւ այնպէս անոր արդելիչ ազդեցութենէն՝ կը ցաւինք ըսել որ, ազատ չեն...։

Իսկ միւս թաղը, որ Ս. Խաչի թաղ կը կոչուի, եկամուտը խիստ կարճ է. մէջի բնակիչք առաւել աղքատ անձինքներ են. թէ եւ մեծաւ մասամբ ազգային յառաջադիմութեան փափագողներ։ Ս.ս թաղին եկեղեցւոյն հրապարակին մէկ անկիւնը մասնաւոր կերպով դպրոց մը կառուցուած է, որուն մէջ այժմ հայկաբանութեան եւ թուաբանութեան դասատու երկու վարժապետներ կան. որոնք շատ քիչ ամսականով բաւականացած են. որովհետեւ անկէ եւեղ տալու կարող չենոնոյն թաղին բնակիչք։ Ս.ս վարժապետներուն բազմաջան աշխատութիւններովը հայկաբանութեան, թուաբանութեան եւ աշխարհագրական հմուտ բաւական աշակերտներ յառաջ եկած են։ Ս.ս դպրոցին հոգաբարձուք առ այժմ նորահաս եւ ազգային յառաջադիմութեան փափագող խումբ մը երիտասարդներ են. որոնց սրբազան փափաքը միշտ եւս մնալու վրայ է Ս.ռաջնորդին եւ յետադէմ մասին այսինքն հին ըրպաճներուն հակառակ ընթացքովը. ասոնք ըրպաճներէն մէկ քանիին վրայ մնացած է դեռմար մը ստակ եկեղեցւոյ բանկալին, եւայլն հաչուէն անցած, զորս ուզուած ատենը կը դրժկամակին հատուցանել, ըսելով թէ «Մենք այնչափ տարի Ազգին ծառայութիւն ըրած ենք... ինչո՞ւ մեր եաեւէն խնկեր ստակ կուղէք։»

Ս.ս հին եռապետները մէկ քանի ամիս առաջ տեղւոյն առաջնորդը լրենց կողմն առնելով՝ դպրոցին արդի հոգաբարձուաց ընթացքը արդիլելու համար պատեհութիւն կը փնտռէին, եւ գտան ալ սա հետեւեալ կերպով։

Հոգաբարձուք՝ դպրոցին օգուտ մը ըլլալու համար դերեզմանին մէջ վրանի մը տեղ վարձու տուած էին 900 ղուրուշ տարին. ուրիշ մէկ անյարմար անձ մը չանայեր է վարձել զանի։ Երբ անոր վստահ չըլլալով՝ չեն տուեր. հին ըրպաճներն հետեւ առած՝ քակել տալու չանայեր է։ Խեղճ հոգաբարձուները կ'աղաչեն եւ կը պաղատին, ու տեղւոյն առաջնորդին կը դիմեն, որպէս զի վրանը վերնալով դպրոցին ձնաս չըլլայ։ Ս.ռաջնորդը առանց անոնց աղաչանքին մտիկ ընելու՝ ըրպաճներուն կողմը յարելով կուգէ որ դերեզմանին բոլորտիքը պատ քաշուի եւ հոգեւորն չվնասի։...։ Ս.ռաջնորդ մը որ կենդանիները խեղճ վիճակի մէջ թողլով՝ մեռեալները պահպանելու եւ դարմանելուկը նայի. մէկ խօսքով մեռեալներուն համար կենդանիները կը ճնշէ։

Ս.ռաջնորդին եւ հին ըրպաճներուն ասջանքը հակառակութեան ոգւով ըլլալուն բնաւ տարակոյս չկայ, քանզի նոյն եկեղեցիին բոլորտիքը դեռ պատ մը քաշելու կարողութիւն չունենալնուն համար բայ մնացած է. վասն որոյ երկու անգամ կողոպտուած է։

Ելլել դերեզմանին մէկ կողմը միայն պատ չինել տալ եւ մէկ քանի ալ սենեակ՝ հակառակութենէ ուրիշ նշանակութիւն չունենալը ինքնին յայտնի է։

Խեղճ ժողովուրդը ասանկ տեսակ բռնաբարութիւնները տեսնելով սիրտը կը ճմլի... բայց բողոքել, կամ ձայն հանել կը վախնայ։ Ո՛չ, մինչեւ ե՞րբ խեղճ ժողովուրդը բռնաբարողներու ազդեցութեան տակ մնալով եաս պիտի մլուի։

ԿՈՐԵԻՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մեղուի յաջորդ թիւը վոխանակ 205 ըլլալու սխալմամբ 204 եղած է։

Ս. ՀԱՄԱԶԱՍՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ
Կ. ՊՕԼԻՍ ԻՄԱՄ—ՍԱԼԻ ԽԱՆ